

SVEN FAGERBERG:

Önskelistan

Författaren Sven Fagerberg presenterar här en julsaga för och om moderna barn.

Kära Jenny,
Det är snart jul. Vad önskar du dig?

Ulf

Käre Ulf,
Jag vantrivs i vårt officiella klimat. Att läsa DN, lyssna till Palme och Sveriges Radio är i längden omöjligt utan att förlora livsmodet eller bli deformerad på annat sätt.

Jag blir illamående, rent fysiskt.

Kära Jenny,
En kortvågsradio skulle göra dig oberoende. Du kan lyssna på BBC och Tirana.

Käre Ulf,
Jag har redan en kortvågsradio, med utomhusantenn.

Kära Jenny,
Då föreslår jag en resa. Jag läste nyligen, på engelska, Alexander Zinovievs *The Yawning Heights*, de gäspande kullarna av sociala utopier. I Ryssland fanns en stad, Ibansk, som växte till en kontinent, också med namnet Ibansk. Alla innevånare har samma namn: Ibanov. Den berömde författaren Ibanov skriver under pseudonym: Ibanov.

Dialektik har utvecklats till trivialektik, leninism till senilism.

Vi reser till Ibansk.

Käre Ulf,
Vi är redan i det landet Ibansk. Vill du säga att vi inte kan resa ifrån våra problem har du fel, men jag vet att du inte har några pengar.

Jag önskar mig i stället ett exemplar av den nya kortleken. Alla kort är som i den gamla utom kung och dam.

Kung och dam är delade mitt itu och hopsatta till nya kort med ena halvan kung och den andra dam. Förstår du?

Nya spännande situationer uppstår i de flesta spel. Jag vill ha en lek som inte är klippt och klistrad.

Kära Jenny,

Jag har förgäves sökt efter den nya kortleken. Ingen har hört talas om den.

Var ditt förslag en invit?

Käre Ulf,

Du är så blyg. När jag lyfter min tekopp tittar du på den som vore den en del av min kropp.

Och din hand darrar när du rör vid din egen.

Kära Jenny,

Glöm inte att Michelle försökte döda mig.

Käre Ulf,

Jaja, Michelle. Hon hade bara en önskan: att vara en bättre pianist än du.

Kära Jenny,

Så enkelt var det inte. Hon sökte något med sin kropp, hon hade en sådan ångest. Och något annat språk än erotikens förstod hon sig inte på.

Minns du alla de munnar vi sett på film? Sminkösen har sina tricks: läpparna formas till

en brunn, de glänser av dagg, ibland finns det en nyans av diaboliskt svart.

Erotism är ett förklenande ord, det syftar på kärlekens mekanik; spigghannen älskar utan betänkande en attrapp av trä.

Vi har ärvt pornografi och erotism. Vi måste ge dem poesi.

Käre Ulf,

Jovisst, jag önskar mig poesi, en djupare känsla. Jag vill förstå med min känsla. Du vet hur bunden jag var vid min far. Min mor kan jag inte minnas.

Bara mitt intellekt har fått sin exercis. Ibland är jag trött på det.

Kanske spelar det ingen roll med min mor, det var hennes generation som slutade att ställa krav på barnen. Det finns inte längre någon skillnad mellan barn och sällskapsdjur.

Känslan är min sämsta funktion, jag måste arbeta med den, men hur? Väckarklockan är full av demoner.

Kära Jenny,

Kärlek ... minns du flickan som kysste jordglo-ben?

And, while she hid all England with a kiss,
Bright over Europe fell her golden hair.

Jag förstår att du tröttnat på förståndet. När förståndet tråkar ut oss öppnas dörren för gudarna. De är inte döda, de har bara bytt namn.

Känslan är inte din sämsta funktion. Att den inte är programmerad ger den dess värde. Den som har en färdig ideologi, som bara kan bekräftas, går ut i skogen med full korg. Det finns ingen plats för svamp och bär.

Känslan är din vildmark.

Käre Ulf,
Jag har arbetat med ordet känna.

Språket är torftigt, känna står för så mycket. Först de rena sinnesintrycken: känna värme och köld. Så smyger det in en värdering som är något helt annat: känna njutning eller smärta. Man känner värdet av en tavla, vad musiken vill säga.

I känna finns också ana, längta, det nyktra palpera.

Förståndet kan inte avgöra vad som är värdefullt, det är känslans sak. Förståndet säger vad som är sant eller falskt, känslan säger: Följ mig! De lagar som gäller i min privata värld är fastställda av min känsla. Jag gissar att också Svea Rikes Lag inte har någon annan auktoritet i sin botten än en social känsla.

Men min privata värld är begränsad, jag erkänner att den tråkar ut mig. Jag måste ut i en större värld. I den kan jag känna samhörighet: med mina förvanter, min nation, med den senaste kjollängden. Jag kan låta mig svepas med av ögonblicket, konstnären på modet, dekonstruktion av litteraturen, den aktuella serien i TV.

Åt allt detta kan jag låta min känsla glädjas. Känslan är blyg och nedtryckt av förnuftet, men den vill glädjas.

Känslan skiljer det som är genuint och äkta från det som är tingeltangel. Känslan skall leda mig in mot min kärna – och din.

Kära Jenny,
Ett rutinarbete kan kännas meningslöst, ord kan förlora sin kraft. Plötsligt dör texten i ledaren, i kulturartikeln, och vi vänder bladet. Detsamma gäller samtalet, plötsligt har det försvunnit, jag hör tomheten i min egen röst.

Någon måste vara närvarande i arbetet, i orden.

Käre Ulf,
Talar du om gudar?

Kära Jenny,
Jag talar ofta om gudar, kanske för att jag vet så litet om dem.

En sak är i alla fall klar: vår tid är trött på materialism, men vad vi skall kalla det andra, det nya, vet jag inte.

Solsjenitsyn avskyr den västliga flården lika mycket som sovjetbyråkratin, han tror på det heliga ryska folket.

De som drömmer om folket är ofta isolerade från sina medmänniskor av ett känslökallt intellekt. Drömmen om folket blir en kompensations.

Käre Ulf,
Glöm inte att intellektet är mänskligt, det är natur, som mård och geranium.

Bin och humlor söker nektar i blommorna. De har inte en tanke på att pollinera.

Kära Jenny,
Jag uttrycker mig slarvigt. Intellektet är alltid känslökallt, det är ett neutralt verktyg som inte har med känsla att göra. Vad jag menar är att intellektet hos de isolerade är ensamt, det har ingen vänskap med en känsla. Och därför drömmer man om folket eller om gudarna, skillnaden är inte stor.

Jaget och medvetandet är bara isbergets topp. Utanför tröskeln står Akvarius, den nya tidsåldern.

Käre Ulf,
Så ny kan den väl inte vara.

Kära Jenny,
Nej, det tror jag inte heller. I det jag kallar vildmark finns stigar upptrampade. Känslan har sina minnen, det blir stigar i vildmarken. Vi upplever ett slagsmål, en kärleksaffär, och vågar vi släppa fram vår känsla till en värdering får vi en fast punkt utanför den linje där förståndet håller till. Känslans sanning är en annan än förståndets.

Tomtar och vättar håller till på gården. Ute i det fria kan du möta gnom och huldra, troll och dvärg. Det finns också gudar.

Det sägs att gudar alltid uppträder förklädda. Förståndet kan inte avslöja dem.

Men känslan!

Käre Ulf,
Eva förlorade sin ormgud och fick Adam i stället. Det var en dålig affär.

Att älska Adam kan väl gå an, men vad jag söker är gudar på andra sidan Adam.

Det är inte nödvändigt att vara så högtidlig. Kunde jag utveckla min känsla skulle jag bli vän med Hamlet och Lavinia, med Orestes och Elektra. Jag skulle leva med månen och sparvarna, spela på giga och dansa gavott.

Jag vill att tåget skall stanna så att jag kan lämna spåret. Men du har din trädgård, din frack och din höga hatt.

Kära Jenny,
I år har jag haft en invasion av bladlöss och sniglar. Vad ville de säga mig?

Trädgården är en ständig kamp, jag börjar bli tveksam. Kanske borde jag ge den tillbaka. Det räcker att ströva omkring, titta på fåglar.

Jag ser i min almanacka att prästkrage, blåklocka och klöver blommade den 19 oktober, i enstaka exemplar.

Och höstmusseroner stod under ett träd, perfekta.

Käre Ulf,
Vad önskar du dig själv?

Kära Jenny,
Jag har haft en dröm som skakat mig. Det är drömmen om Lortmannen.

Min kropp var en tvårumsvåning. "Jag" bodde där själv, men en man, brutal och grov till utseendet, i smutsiga arbetskläder, flyttade in. Han såg sig omkring, ryckte på axlarna, ställde ifrån sig sitt gepäck, ett knyte och en påse, och satte sig på min säng.

Det var med den mannen jag skulle leva resten av mitt liv.

Käre Ulf,
Du har börjat slarva, med din städning, i din klädsel, i dina tankar.

Kära Jenny,
Jag vaknade våt av skräck. Det var tidig morgon. Jag bäddade min säng från grunden, jag hängde in alla framdragna kläder, jag skurade köksgolvet. I två timmar sorterade jag papper.

Min önskan är att bli av med Lortmannen. Han har kommit mot sin vilja, för att göra processen kort. Jag vill att någon annan skall flytta in.

Käre Ulf,
Michelle?

Kära Jenny,

Det fanns för mig bara ett sätt att glädja Michelle: genom att misslyckas, genom att berätta om mina bekymmer.

Hade jag framgång med en konsert fick hon ett raseriutbrott och använde två timmar för att tala om hur dålig jag var.

Käre Ulf,

Men förstår du inte? Hon måste ha älskat dig. Hos sin vän, hos sin älskade blir man accepterad trots sina dåliga sidor. Man vet att man får vara sig själv. Också det usla, kanske i synnerhet det usla, måste få komma fram och bli erfarenhet. Hur skulle man annars kunna få säker kunskap om sig själv? Det är svårt att hitta en annan plats för det usla än kärleken, vänskapen.

Är alla dina kvinnor döda för dig?

Kära Jenny,

Bara för någon vecka sedan spelade jag en alldeles färsk komposition av Elliot Carter: *Night Fantasies*. Stämningarna speglas av fyra dominerande tempobeteckningar: Tranquillo, Fantastico, Appassionato, Capriccioso. De radas inte upp efter varandra utan är sammanflätade, på en gång närvarande.

De fyra kvinnor jag känt svarar ganska väl mot de fyra beteckningarna. De levde i mitt spel, jag såg dem komma och gå med musiken, och de lever i min hågkomst, sammanflätade.

Minnets trådar löper genom vävskedens skåror till nya mönster, överglänsande verklighe-

ten. Konstnären är en dålig älskare, blodet flyter till hans konst och hans fantasier om en kvinna kan vara så starka att han föredrar dem framför henne själv.

Strindbergs fantasier om Harriet Bosse var så starka att han upplevde hennes närvaro rent fysiskt, långt efter det hon lämnat honom.

Käre Ulf,

Du motsäger dig. Lortmannen har flyttat in hos dig och tagit befälet. Han har kommit för att göra ett jobb. Han är dina dåliga sidor, som skall bryta ner dig när du inte längre har något på galejan att göra.

Samtidigt har du huset fullt av fyra kvinnor, mer förälskade mer idealiserade än någonsin. Jag medger dock att mycket fattas hos din kvartett.

Minns du bonden som körde sin häck full med barn till midsommardansen?

Käre Jenny,

Din logik har alltid varit bättre än min. Och en kappe grågyllen har ingen mer än du gett mig.

Du har tolkat Lortmannen rätt. Han är hård och effektiv, det finns inget gemytligt hos honom. Det är inte tal om att fraternisera. Han är en renhållningsarbetare. Den uppdragsgivare som sänt ut honom är inte nöjd med passivt sönderfall.

Käre Ulf,

Din resa till hålan i jordens innandöme måste vara snabbare än så.

Barnet kan inte förklaras. Det skall få växa.

Kära Jenny,
 Jag har gjort ett försök att rädda mig med funderingar. Kanske drömmer jag inte om mig själv utan om tiden. Jag plågas som du av tiden. Så många arbetar, tycks det mig, enbart på att förstöra. Varje försök till växande, till egenart förhånas och kvävs. Kanske har vårt samhälle förverkat sin rätt att leva. Det har blivit ett problem för Lortmannen som finns överallt, i de groteska lagarna om skatter och arbete, i det ständigt predikade klasshatet, i alla krav utan saklig grund.

Det låga och vulgära breder ut sig också i språket, jag skulle kunna peka på politiker som i sitt tal är helt behärskade av Lortmannen. Språket utarmas, det berövas sin träffsäkerhet, sina färger och sin musik. Det förenklas till död. Och historien dör bakom oss, vi berövas våra rötter. Ingen vet längre vad som menas med bildning.

Språket och historiekänslan speglar vårt liv, är i många avseenden vårt liv.

En studentorganisation kräver att utländska läroböcker inte skall få användas i undervisningen. De är ojämlikt, alla förstår inte, alla har inte skickats utomlands av rika föräldrar.

Varje form av kompetens har blivit förhatlig. I soptunnan är alla lika.

Käre Ulf,
 Jo, här finns en garageförgiftning jag vill fly ifrån.

Men tanken att Lortmannen skulle arbeta med samhället räddar dig inte. Ditt eget problem kvarstår.

Kära Jenny,
 Jag gick en skogspromenad, än kan jag fågna

mitt öga med bark och mossor. I övrigt har du rätt.

Det ena kolet skall glödga det andra, men jag har inget kol. Allt tycks förbi.

Käre Ulf,

Du har blivit insolvent, trots börsens glädjeflickor. Som alla andra har du samlat på skräp, och du, din tålmodiga kamel, bär det med dig genom öknen.

Jag har redan bestämt vad du skall få i julklapp, något så påtagligt instruktivt, med en så infernalisk inskription att du retas till gallfeber och det mod du behöver.

Det viktigaste får du inte av mig utan av julen. Vi skall sjunga den vackra gamla psalmen.

Var hälsad sköna morgonstund
 Som av profeters helga mund
 Är oss bebådad vorden

och vi skall försöka att känna vad orden betyder. Själens har ingen ålder. Kanske är det lättare för dig att tänka i orientaliska termer. Den vise gamle, Lao Tzu, har ett namn som betyder att han är barnets hyresvärd.

"Skriva ner lampan, bli ett med den dammiga världen," säger han.

Julen ger dig ett barn. Du skall bli det barnet, nyfiket, oskuldsfullt, obelostat.

Du är på nytt en liten glytt, som kalasar på frikadeller och mos. Du är gapig och glad, du bygger en fästning av sand.

Du väljer allvarsamt mellan franskbröd och giffel, du följer varje förflugen tanke, du giljar till varje glasspaket.

Alla dörrar står öppna på vid gavel, du är snabb och förvägen. Du visar öppet dina ga-

mängfasoner, att du inte har ett hum om någonting. Framför spegeln gläds du åt den lilla hålkälen i din haka, du köper dig en gåbortskostym och bidar din tid. Till sommaren kan du vandra över alvaret och hitta en getväppling som läker ditt sår.

På nytt är du allsmäktig i din fantasi. Du drömmer vaken att du springer fortare, hoppar högre och slungar spjutet längre än någon annan. För barnet finns inga gränser, du vet ännu ingenting om dig själv.

Därför säger jag att också du är en budbärare, att du som barn har kontakt med dem som skickat dig. Mytens håvor och Iduns äpplen är dina.

Och kanske kan du, nu äntligen, ta barnet med dig när du växer så att avhandlingen, äktenskapet, utnämningen inte blir den tragedi som dödar dig genom att vara nog.

Du kan vara din dröm trogen.

Din skugga behöver inte bli svart.

Kära Jenny,

Da da di do.

Käre Ulf,

Jovisst, det här barnet behöver uppfostran. Jag önskar mig nog en resa i alla fall, förslagsvis till ett soligare land.

Du får sälja vad du har.